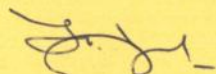


**ЛЬВІВСЬКА ДЕРЖАВНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ
ім. М. В. ЛИСЕНКА**

РИБАК Юрій Петрович

УДК 784.4 (477.82)



**ОБРЯДОВІ ПІСНІ
ВЕРХНЬОПРИП'ЯТСЬКОЇ НИЗОВИНИ
(МЕЛОТИПОЛОГІЯ – МЕЛОГЕОГРАФІЯ –
КУЛЬТУРОГЕНЕЗА)**

Спеціальність 17.00.03 – Музичне мистецтво

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства**

Львів – 2005



3313(43к)0
78
Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Проблемній науково-дослідній лабораторії музичної етнології Львівської державної музичної академії ім. М. В. Лисенка та на кафедрі музичного фольклору Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, професор
Луканюк Богдан Степанович,
Львівська державна музична академія ім. М. В. Лисенка,
завідувач кафедри музичної фольклористики (Львів)

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор
Іваницький Анатолій Іванович,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та
етнології ім. М. Т. Рильського,
провідний науковий співробітник
відділу фольклористики (Київ)

кандидат мистецтвознавства
Клименко Ірина Віталіївна,
завідувач Проблемної науково-дослідної лабораторії
по вивченню і пропаганді музичної творчості при
Національній музичній академії України
ім. П. І. Чайковського (Київ)

Провідна установа: Харківський державний університет мистецтв
ім. І. П. Котляревського,
кафедра гармонії та поліфонії (Харків)

Захист відбудеться "28" жовтня 2005 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.869.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук у Львівській державній музичній академії ім. М. В. Лисенка за адресою: 79005, м. Львів, вул. О. Нижанківського, 5.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівської державної музичної академії ім. М. В. Лисенка за адресою: 79005, м. Львів, вул. О. Нижанківського, 5.

Автореферат розісланий "26" вересня 2005 р.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради
кандидат мистецтвознавства, доцент

О. Т. Катрич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

У вирішенні складних і різноманітних завдань, що стоять перед слов'янознавством, важливу (а не раз і провідну) роль покликана відіграти етномузикологія. Це зумовлюється специфікою її об'єкта дослідження – народної музики, особливо – обрядових пісень, які, дійшовши до нас у безперервному усному переказі з глибин віків, виступають свого роду звуковими археологічними пам'ятками. “Тому результати порівняльного аналізу пісень можуть служити відправним пунктом для комплексних досліджень музикознавців, археологів, антропологів, етнографів, лінгвістів та істориків”¹.

Однак, щоб такі комплексні дослідження могли стати дійсністю, етномузикологам найперше слід виявити, описати та систематизувати пісенні типи й ареали їх поширення, виходячи в результаті на проблеми історичних зв'язків, етногенези й асиміляції. Потім у таким чином розвіданих етногеографічних межах мали б потрудитися суміжники, що врешті дасть можливість якомога точніше реконструювати питому історичну картину.

Звичайно, це робота на багато років, і здійснена вона може бути лише поступово, крок за кроком охоплюючи всю територію розселення кожного народу. Пріоритетне значення при тому повинні мати землі, яким властивий виразний етнокультурний консерватизм. В Україні до таких належить Велике Полісся, що багатьма авторитетними вченими вважається “колискою слов'янства”. А проте саме його терени, переважно малодоступні, ще донедавна були чи не найменш вивченими вітчизняними етномузикологами.

Зокрема, зовсім нерозвіданою й досі залишалася така зона активних процесів формування праукраїнського етносу, як Верхньоприп'ятська низовина на півночі теперішньої Волинської області (у межах кількох адміністративних районів: Ратнівського, Камінь-Каширського, Любешівського, частково Шацького, Любомльського та Старовижівського). Видатний етномузиколог Є. Гіппіус вважав, що за вихідну точку етномузичних слов'янознавчих досліджень “найдоцільніше вибрати регіон давніх поселень східних слов'ян, наприклад, <...> білорусько-українське пограниччя (басейн ріки Прип'яті)”. Адже саме тут розвідкові експедиції виявили “історично найраніші й, очевидно, корінні традиційні форми пісенного мистецтва східних слов'ян”². Крім того, тривалий час власне в басейні верхньої Прип'яті межували головні давньоєвропейські етнічні групи – германські, балтські та слов'янські. Згодом тут контактували численні достатньо окремішні культури зі сходу і заходу, півдня і півночі. Усе це зумовлює виняткову наукову вагу й актуальність дослідження верхньоприп'ятської етномузичної традиції для вирішення низки засадничих питань як

¹ Гошовский В. У истоков народной музыки славян: Очерки по музыкальному славяноведению. – Москва: Советский композитор, 1971. – С. 261.

² Гиппиус Е. Проблемы ареального исследования традиционной русской песни в областях украинского и белорусского пограничья // Традиционное народное музыкальное искусство и современность. Вопросы типологии: Труды ГМПИ им. Гнесиных / Отв. ред. М. Енговатова. – Москва, 1982. – Вып. 60. – С. 7.

слов'язнознавства загалом, так і українознавства зокрема. Тим більше, що через надшвидку руйнацію традиційної культури особливої злободенності набуває потреба якісної фіксації фольклорних творів, які сьогодні ще зберігаються переважно в пам'яті носіїв похилого віку.

Відповідно до вищезазначеного, об'єктом дослідження обрано верхньоприп'ятські обрядові пісні, традиційно приурочені до найважливіших подій народного побуту. Як відомо, саме цей особливий рід етномузичної творчості відзначається достатньою консервативністю в процесі історичного розвитку. Предметом вивчення стали, передусім, поширені в численних варіантах типові пісенні форми (пісенні типи, мелотипи), спроможні служити надійним джерелом історичної інформації. Поряд із тим до уваги взято також деякі порівняно рідкісні наспіви, які хоча й побутують у незначній кількості на обмежених територіях, але не викликають сумніву щодо своєї автентичності та характерності.

Основу джерельної бази склали фоно- та графоматеріали з фондів Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології (ПНДЛМЕ) при Львівській державній музичній академії (ЛДМА) ім. М. В. Лисенка, де згромаджено майже 6500 одиниць народномузичних творів (вокальних та інструментальних), зафіксованих на території Верхньоприп'ятської низовини. Із них частка обрядових пісень складає понад 60 %, причому здебільшого це — новоздобуті музично-етнографічні матеріали, зібрані дисертантом особисто або під його керівництвом. Окрім матеріалів планових експедицій ПНДЛМЕ (архівний шифр ЕК), у фондах цієї установи наявна певна кількість задепонованих сторонніх надходжень (шифри НІ та НЗ), у тому числі записи з особистого архіву луцького етнографа О. Ошуркевича, здійснені ним на півночі Волинської області в 1968–1985 роках (понад 1000 одиниць), і матеріали студентських індивідуальних експедицій, накопичені під час проходження фольклорно-збирацької практики (близько 400 одиниць). У дослідженні також використано дані з музично-етнографічних архівів інших установ, а саме: Проблемної науково-дослідної лабораторії по вивченню і пропаганді музичної творчості при Національній музичній академії України ім. П. І. Чайковського (Київ), зібрані за безпосередньою участю І. Клименко, і Полісько-Волинського народознавчого центру (Луцьк), нагромаджені етнофілологами під керівництвом проф. В. Давидюка.

Найменше відомостей почерпнуто з нечисленних друкованих джерел. Більшість видань, на жаль, має недостатній науковий рівень, тому використовувалася в міру текстологічної достовірності вміщених у них матеріалів. А втім, особливий інтерес при цьому складала давніші записи, зіставлення яких із новоздобутими давало можливість простежити динаміку змін у місцевій традиційній культурі. До уваги також бралися опубліковані матеріали із населених пунктів, що з певних причин не були охоплені експедиціями.

Методологічну основу дисертації складають класичні надбання східнослов'янської етномузикології ХХ століття. Це головним чином розробки представників т.зв. "львівської школи" – С. Людкевича, К. Квітки, В. Гошовського, Б. Луканюка, Ю. Сливинського, частково Ф. Колесси, Р. Гарасимчука й ін., завдяки яким сьогодні вже достатньо окреслено й апробовано методики мелотипологічних, мелодіалектологічних і мелогенетичних досліджень. Прикладом здійс-

нення загалом аналогічних студій саме над поліськими піснями послужили праці з мелоареалогії І. Клименко. У дисертації застосовуються також методи порівняльного, історико-типологічного вивчення народної музики, розроблені провідними етномузикологами України (О. Правлюком, С. Грицою, А. Іваницьким, О. Мурзиною, Є. Єфремовим, О. Смоляком), Росії (Є. Гіппіусом, І. Земцовським, М. Лобановим, Е. Алексєєвим, А. Баніним, Б. Єфіменковою, О. Пашиною), Білорусі (З. Можейко, В. Єлатовим, Т. Варфоломєєвою, Г. Тавлай, Г. Кутирьово-Чубаля), Молдавії (Я. Мироненком) та Польщі (Я. та М. Собеськими, А. Чекановською, Л. Белявським, П. Даглігом), а також використано загальнометодологічний досвід світової етномузикології (Г. Мерсман, Б. Барток, Б. Неттл, А. Мерріам). Водночас належну увагу приділено поліссезнавчим висновкам суміжних наук (історії, археології, етнолінгвістики, етнофілології) у працях В. Петрова, В. Седова, І. Свешнікова, Ю. Кухаренка, Л. Залізняка, В. Леонюка, А. Савчука, В. Барана, Д. Козака, Г. Охріменка, М. Кучінка, М. Никончука, П. Гриценка, М. та С. Толстих, В. Давидюка та ін.

Мета дослідження полягає у визначенні місця та ролі обрядової музично-фольклорної традиції в етнічній історії Верхньоприп'ятської низовини, що передбачає вирішення наступних завдань:

- провести фронтальне польове обстеження фольклорної бази ("село в село") з акцентом на вокально-обрядовій творчості, послуговуючись спеціально розробленим автором питальником;
 - з обширу наявних і здобутих експедиційних матеріалів відібрати найхарактерніші зразки, транскрибувати їх на граматичному (морфологічному) рівні й укласти з них антологію, призначену для симультанного перегляду та подальших порівняльних студій;
 - здійснити мелотипологічний аналіз обрядових наспівів календарного, сезонно-трудового та родинного жанрових циклів, враховуючи властиву їм змінність структурно-стилістичних ознак у просторовому поширенні;
 - картографувати ареали мелотипів та, спираючись на них, виявити властиву даній традиції мелодіалектну структуру;
 - на основі мелодіалектологічних і мелогенетичних даних, у їх зв'язку з фізико-географічними й історичними передумовами, розкрити в першому наближенні найважливіші етоногенетичні процеси в регіоні.
- Супутнім завданням роботи є також інспірація дослідників суміжних регіональних традицій до здійснення аналогічних студій, що дозволить у результаті сформулювати єдину методикку мелотипологічних, мелогеографічних і мелогенетичних досліджень, а в перспективі – створити атлас музичних діалектів Полісся та посприяти висвітленню таємниць його етоногенезу.

Дисертація, продовжуючи традиції вітчизняної етномузикології, відзначається низкою новачій. У ній уперше:

- звернуто увагу на особливо цікавий для слов'янознавства, досі недосліджений в етномузичному відношенні регіон;
- введено в науковий обіг численні експедиційні записи із понад 120 західнополіських сіл, і таким чином зліквідовано ще одну "білу пляму" на музично-етнографічній карті України;

- виявлено понад 40 основних обрядових мелотипів, п'ять із яких досі не були описані дослідниками-типологами, а також встановлено межі (ізоmeli) їх поширення;
- визначено мелодіалектні одиниці трьох нижчих рівнів етномузичного регіонування (від суб- до наддіалектного) та їх реальні контури в межах Верхньоприп'ятської низовини;
- здійснено спробу з етномузикологічного погляду прокоментувати наявні загальноісторичні відомості про ймовірні етногенетичні процеси в даному регіоні Українського Полісся;
- складено регіональну антологію верхньоприп'ятських обрядових пісень (92 твори) з детальними мелогеографічними картосхемами та фоновісказами на CD.

Робота в цілому має не тільки методично-теоретичне, але й **практичне значення**. Вона може слугувати орієнтовним прикладом при здійсненні аналогічних мелодіалектологічних досліджень певного етнографічного регіону. Досягнуті ж конкретні результати знайдуть своє застосування при укладанні реєстру пісенних типів, етномузичних атласів, у працях з етнографічного регіонування України, та повинні стати важливим доповненням до висновків або й відправним моментом для студій суміжних, передусім історичних дисциплін. Джерельні матеріали дисертації (транскрипції, картосхеми, аудіозаписи), застосовані методики аналізу та здобуті дослідні дані сьогодні широко використовуються в навчальному процесі на кафедрі музичного фольклору Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету (РДГУ) та кафедрі музичної фольклористики ЛДМА ім. М. В. Лисенка.

Дисертаційне дослідження тісно пов'язане з науковими планами кафедри музичного фольклору Інституту мистецтв РДГУ (наукова програма *“Народна музика Західної України”*, тема № 2 *“Музика Волині і Полісся”*) та спрямоване на часткове розв'язання основної проблеми ПНДЛІМЕ ЛДМА *“Традиційна народна музика й етнічна історія Галичини та Володимирії”* (тема № 10) в межах програми *“Західне Полісся”* і, зокрема, керованої дисертантом цільової підпрограми *“Верхньоприп'ятська низовина”*, що реалізуються від 1996 року.

Робота апробована в процесі обговорення на засіданнях кафедри музичного фольклору РДГУ, кафедри музичної фольклористики та ПНДЛІМЕ ЛДМА, а також у доповідях на всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях, а саме: Всеукраїнській науковій конференції *“Українська культура в іменах і дослідженнях”* (Рівне, 1997); Четвертій Міжнародній науковій конференції *“Проблеми успадкування зимових свят, звичаїв та обрядів”* (Рівне, 1998); конференції дослідників традиційного музичного фольклору Волині (Кременець, 1998); Всеукраїнській науково-педагогічній конференції *“Музичний фольклор в системі навчання та виховання молоді”* (Кременець, 2000); Міжнародній науковій конференції *“Музика та дія в традиційному фольклорі”* (Львів, 2001); конференції магістрантів, аспірантів і пошукувачів ЛДМА *“Мистецтво молодих”* (Львів, 2003); Всеукраїнській науково-практичній конференції *“Проблеми фольклорного виконавства”* (Рівне, 2004); науковій конфе-

ренції “Фольклор і сучасна культура” (Луцьк, 2004); науково-практичній конференції, присвяченій 125-річчю з дня народження К. Квітки (Рівне, 2005).

Результати досліджень опубліковано у 13 наукових статтях, три з яких вміщені у фахових виданнях, затверджених ВАК України. Окремі положення дисертаційної роботи активно використовуються її автором від 1998 року при читанні низки дисциплін на кафедрі музичного фольклору РДГУ (“Методика експедиційно-польової роботи”, “Український музичний фольклор”, “Музично-етнографічна транскрипція” та “Аналіз народномузичних творів”). Методологічні напрацювання були застосовані дисертантом при впорядкуванні двох та музичному редагуванні семи поліських фольклорних збірників. Крім того, на основі новоздобутих польових записів у 2004 році підготовлено CD “На нашій юлоїци”: Традиційна музика Західного Полісся”, до якого ввійшли 27 різножанрових пісень із Верхньоприп’ятської низовини.

Структура дисертації відображає основні етапи проведеного дослідження. Робота складається з основної (теоретичної) частини та додатків (джерельної частини). Теоретична частина вміщує вступ, три розділи, висновки та список літератури (291 найменування), у джерельній частині представлено антологію обрядових наспівів – “Транскрипції пісень” (мелодії і тексти 92 творів), “Таблиці ознак мелотипів” (6 таблиць), “Примітки” (із зазначенням найголовнішої супровідної інформації до пісенних творів: паспортні дані, етнографічні замітки, перелік місцевих варіантів), 45 “Картосхем” (2 – географічні, 39 – мелоареалогічних, 1 – мелодіалектологічна, 3 – історичні), а також покажчики найголовніших статистичних даних (село, рік запису, збирач, кількість одиниць, архівні шифри). Загальний обсяг дисертації – 343 сторінки, з яких основна частина займає 188 (у т.ч. 28 стор. – список літератури), а додатки – 155 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У *Вступі* обумовлюються вихідні положення та найзагальніші методологічні принципи здійснення типологічно-ареального вивчення музичного фольклору Верхньоприп’ятської низовини, накреслюються основні напрями й етапи дослідження.

Розділ перший – “Територія” – присвячений докладній контекстуальній характеристиці фольклорної бази – її фізико-географічних (1.1) та історичних (1.2) особливостей. У цьому ж розділі дається довідка про нагромаджені музично-етнографічні матеріали, актуальний стан їх вивчення (1.3), а також викладаються конкретні методичні засади здійснення дисертаційного дослідження (1.4).

1.1. Вибір території зроблено на основі географічних критеріїв, а саме за геоморфологічною картою Волинської області. У західнополіському регіоні Верхньоприп’ятська низовина яляє собою ізольований етнокультурний осередок, розташований на стику трьох держав – України, Білорусі, Польщі. Тут і досі зберігаються складні умови життя, спричинені сильною заболоченістю та піщаністю ґрунтів. Густина населення в цій частині Волинської області є найменшою порівняно з навколишніми територіями.

1.2. З найдавніших часів верхньоприп'ятський регіон приваблював поселенців не стільки багатством природних ресурсів, скільки як притулок при вимушених міграціях. На ранніх стадіях історичного розвитку ця територія перебувала в епіцентрі важливих етнокультурних процесів, а також слугувала контактним середовищем для чисельних германо-балто-слов'янських племен.

В етногенезі слов'янства Верхньоприп'ятська низовина фігурує як одна з найактивніших зон. Особливої ваги ці процеси тут почали набувати з часу появи на історичній арені носіїв т.зв. "Волинської неолітичної культури" (ВНК, локальний різновид культури гребінцево-накольчатої кераміки). Згодом на зміну їм (можливо, на правах спадковості) приходять відомі своєю протослов'янською приналежністю зарубинецькі племена, за найактивнішої участі яких із часом саме в масштабах Західного Полісся формується переддержавне утворення, зване "дулібським союзом".

Усі ці географічні характеристики та соціально-історичні обставини сприяли становленню у визначеному середовищі своєрідного та достатньо консервативного пласта автентичної культури усної традиції, який від початків виникнення дисциплін народознавчого характеру постійно привертав увагу науковців.

1.3. Перші відомі з літератури записи західнополіського фольклору (поетичні твори) на поч. XIX ст. здійснив З. Доленга-Ходаковський. Дещо згодом, у набагато ширших географічних масштабах і з приділенням уваги музичному репертуару, поліський фольклор фіксував О. Кольберг, праці якого ("Волинь" і "Білорусь-Полісся") власне започатковують фонд музично-етнографічних матеріалів із території Верхньоприп'ятської низовини.

У другій пол. XIX та на поч. XX ст. під егідою спеціально створених дослідних інституцій етнографічну роботу на цих теренах здійснювали М. Костомаров, П. Чубинський, В. Кравченко. За ними цінний фольклористичний доробок залишила Л. Косач (Леся Українка), яка тривалий час проживала в західнополіській місцевості та спільно з К. Квіткою долучилася до фіксації і публікування місцевого пісенного репертуару. У міжвоєнний період музичний фольклор Верхньоприп'ятської низовини активно записував рівнянин Ю. Цехмістрок, використовуючи при цьому фонограф.

Найінтесивніше західнополіський фольклор почав досліджуватись із другої пол. XX ст., коли спершу тут здійснили низку фронтальних експедицій співробітники Інституту слов'янознавства і балканістики Російської академії наук під керівництвом М. Толстого, а з часом, у рамках цієї ж програми і далі вже на індивідуальних засадах, започаткувалась плідна етнографічна робота в регіоні видатного луцького дослідника О. Ошуркевича.

Поступово в Луцьку сформувалось наукове коло професіоналів-етнографів, які останніми десятиліттями з різних аспектів наполегливо досліджують матеріальну і духовну культуру поліщуків. Віднедавна координаційним осередком такої діяльності виступає Полісько-Волинський народознавчий центр, де на чолі з проф. В. Давидюком працює група фахівців історико-філологічного напрямку.

Одночасно з московськими та луцькими дослідниками пробні етномузикологічні експедиції на Західне Полісся здійснили львівські науковці В. Гошовський та Ю. Сливинський. Започатковане Б. Луканюком систематичне нагромад-

ження польових матеріалів із галицько-володимирських теренів, у т.ч. і з території Верхньоприп'ятської низовини, від кінця 1980-х рр. провадить ПНДЛМЕ при ЛДМА. Найактивнішого ж розмаху поліські дослідження набули з 1996-го року, коли представники молодшого покоління львівських етномузикологів взяли участь у складній фольклористичній експедиції "Славія-2000", організованій проф. В. Давидюком. Разом із луцькими колегами, а також невдовзі за самостійною програмою колектив співробітників ПНДЛМЕ в 20 експедиціях фронтальним способом обстежив більшість території Верхньоприп'ятської низовини (понад 80 %) із ціллю виявлення автентичного пласта музичної культури. Завдяки цій роботі сьогодні накопичено достатню для аналітичних дослідів кількість пісенних матеріалів.

1.4. Виходячи з методологічних засад, розроблених провідними вітчизняними етномузикологами, дисертаційне дослідження передбачає послідовне проходження таких етапів: (1) вибір фольклорної бази, (2) її експедиційно-польове обстеження за спеціально розробленим питальником, (3) архівне опрацювання зафіксованих музично-етнографічних фактів, (4) відбір найтиповіших обрядових наспівів, (5) їх мелотипологічний аналіз та (6) суцільне картографування ("село в село"), на підставі чого реконструюються первісні обриси місцевої традиції, ареали властивих їй музичних діалектів та найважливіші в ній тенденції етнокультурних процесів.

Діагностуючими елементами при визначенні мелотипу виступають (за С. Людкевичем): походження пісні (питоме чи напливове), її етнографічний (приуроченість) і музичний (спосіб вираження) жанри, моделі ритмічної будови вірша (умовне позначення – 'V), музично-ритмічного рисунку (^mR), семантичної будови вірша (^sV), тематична формула звуковисотної (мелічної) лінії (^M) й узагальнений зміст поетичного тексту. Перших п'ять ознак відіграють визначальну роль, решта – додаткову, допоміжну. Для зручності оперування застосовуються кодифікації мелотипів, започатковані свого часу К. Квіткою, продовжені В. Гошовським та ін.; при цьому використовуються формалізації, вже запропоновані в дитячій літературі, а за їх відсутності – власні умовні (робочі) символи.

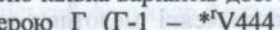

У *другому розділі* – "Мелотипологія" – розкриваються прикметні особливості місцевої культурно-жанрової системи (2.1) та в загальних рисах характеризуються головні етнографічні жанрові цикли, визначені за обрядовими обставинами (2.2), а також здійснюється докладний мелотипологічний аналіз обрядових пісень (2.3). Таким чином у кожному з жанрових циклів встановлюється репертуар основних мелотипів та аналізуються рідкісні зразки, що становлять значний інтерес для порівняльних мелогенетичних досліджень.

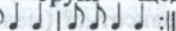
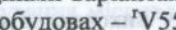
2.1. Для верхньоприп'ятського пісенного репертуару властива локальна жанрова система, в якій кожному з обрядових циклів відповідає певний народний термін: "зима", "весна", "літо" і т.д. У цьому виявляється етнографічна приуроченість (табуїзація) типових наспівів. У середині етнографічних циклів не існує принципової різниці між різноманітними за обставинами виконання творами, що в свою чергу спричиняє поширення жанрової синонімії: колядки/щедрівки, петрівки/"літо" (сезонно-трудова). Тому для розмежування таких



жанрів необхідно застосовувати класифікацію, орієнтовану на формальні ознаки пісень.

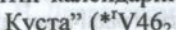

2.2. Розгалужена жанрова сітка верхньоприп'ятського обрядового фольклору вміщує три календарні, два сезонно-трудова та три родинні жанрові цикли. Особливої уваги заслуговують реліктові величальні наспіви, приурочені до трьох календарних періодів – зимового (колядки/щедрівки), весняного (“волочební”) і літнього (кустові). Із трудового фольклору, не зважаючи на домінування несприятливих для землеробства болотисто-піщаних ґрунтів, тут надзвичайно розвинувся цикл сезонно-трудова пісень. У родинних циклах типові пісенні мелодії виконувались тільки на весіллі.


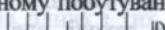
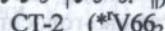

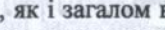
2.3.1. Календарні мелотипи у великій кількості представлені в зимовому і весняному циклах, та дуже мало – у літній пісенній творчості. Більшість форм, попри існування аналогів в інших місцевостях, поширені на верхньоприп'ятських теренах у чисельних, нерідко локально своєрідних різновидах.

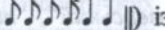
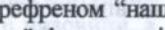
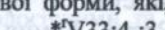

Зимові величальні наспіви репрезентують чотири групи колядок, дві – щедрівок, одна – пісні до обряду “водіння кози”. Три колядкові мелотипи (А-2, Б-1, В) відповідають описаним у В. Гошовського. Причому в типі А-2 на верхньоприп'ятській території поряд із диямбічними рефренами співіснують різновиди з ритмічним рисунком висхідного іоніка та хоріямба. З розряду локальних побудов виявлено кілька варіантів досі не описаного мелотипу, який у дисертації позначено літерою Г (Г-1 – *^mV444, *^mR ; Г-2 – *^mV44;44, *^mR ), хоча за формою він виступає пірихічним аналогом загальновідомого ямбічного типу А.

У групі щедрівок класична 8-складова композиція (*V44₂, ^mR :||) пропорційно представлена двома різновидами наспівів, розмежованими за семантичною формою вірша (*Vаб;рс – із приспівом, і ^sVAB – без приспіву). Наспіву до обряду “водіння кози”, поряд із відомішими тирадними варіантами, на досліджуваній території переважають у дворядкових побудовах – ^rV55₂, ^mR :||.

У весняному циклі за формальними властивостями творів визначено три групи жанрів – веснянки, величальні “волочební” та гаївки. Можна здогадуватися, що під впливом різноманітних соціальних та культурних процесів, які з давніх часів мали місце в поліському середовищі, первісний обрядовий контекст у весняному циклі зруйнувався, однак деякі мелотипи, хоча й з іншим приуроченням, достатньо добре збереглися до нашого часу. За винятком гаївкової групи, серед верхньоприп'ятських весняних пісень визначено 9 груп мелотипів, особливої уваги поміж якими заслуговують твори, гіпотетично пов'язані з волочєбницько-ранцовальними обрядами – тип Ва-2а (*V54;54, ^mR :||, рефрен – “рано-не-рано”) і тип Ва-3а (*V66;336, ^mR :||, рефрен – “далалом, далалом”).

Літні календарні наспіви представлено двома мелотипами: із обряду “водіння Куста” (*^mV46₂, *^mR :||), який із просторого мелоаретуалу лише частково зі сходу принакає у верхньоприп'ятський басейн, та найпоширенішим купальським типом В (за кодифікацією А. Завальнюка) – ^rV54₂, ^mR :||.

2.3.2. Сезонно-трудо́вий цикл досліджуваної території характеризується надзвичайним розмаїттям жнивних мелотипів, а також містить одиничні своєрідні наспіви (т.зв. “літо”), приурочені до різноманітних землеробських польових (“полоття”, “сіно”) та збиральницьких лісових (“ягоди”, “гриби”) робіт. Більше того, окремі з форм побутують лише в межах Верхньоприп’ятської низовини. Вперше на це звернула увагу І. Клименко, у дисертації якої (“Мелогографія жнивних наспівів басейну Прип’яті”) верхньоприп’ятська територія визначена як “традиція дифузного типу”. Детальніше дослідження дозволило виявити тут 11 основних сезонно-трудо́вих мелотипів (9 жнивних, 2 із групи “літо”). Два з них є винятково місцевими – жнивні Ж-1 (V72, ^mR ) та Ж-2г (*V532, ^mR ), а деякі в настільки розвиненому побутуванні деінде невідомі – жнивний Ж-2в (V532, ^mR ) та сезонно-трудо́ві СТ-1а (V572, ^mR ) та СТ-2 (*V662, ^mR ).

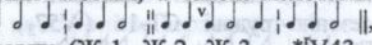
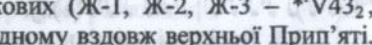
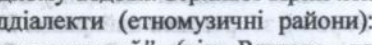
2.3.3. Весільні наспіви у верхньоприп’ятському середовищі, як і загалом в Україні, збереглися найкраще. Хоча в місцевій традиції ці твори звуться просто “піснями”, у дисертації, для забезпечення загального порівняльного контексту, розрізняються групи ладканок та пісень, згідно з музично-жанровим поділом Б. Луканюка, а також застосовується запропонована ним кодифікація мелотипів. У результаті на теренах досліджуваної території виявлено 25 весільних мелотипів, 13 з яких відносяться до ладканок, 12 – до пісень. Кілька пісенних форм належать до розряду рідкісних та, очевидно, локально своєрідних. Серед таких – спеціально досліджений раніше В. Гошовським т.зв. “протолемківський” тип ВП9 (V66;56, ^mR ) із характерним для західної частини Верхньоприп’ятської низовини рефреном “наш милий Боже”, а також кілька типів з елементами великої кільцевої форми, які, вірогідно, давніше супроводжували весільні хороводи: ВП10а – *V33;4;3, ^mR , ВП10б – *V352, ^mR , ВП11 – *V44;43;4, ^mR .

Третій розділ – “Мелогографія та культурогенеза” – охоплює два заключні етапи дослідження – мелогографічний та мелогенетичний (з виходом на загальні питання культурогенези). Спершу визначаються мелоареали обрядових наспівів (3.1), згодом, на основі аналізу ізомел, встановлюється структура музично-діалектного членування регіону (3.2). Далі здійснюється мелогенетична характеристика пісень (3.3), а саме розмежовуються консервативні та трансформаційні складові етномузичного репертуару та, врешті, шляхом зіставлення результатів етномузичних досліджень з археологічними та історичними даними, робиться спроба дати етнокультурну характеристику верхньоприп’ятському регіону під кутом зору етногенези (3.4).

3.1. Картографування кожного з поширених мелотипів показало, що більшість їх ареалів властиві співвідношення двоякого роду. По-перше, ареали локалізуються не сукупно, а переважно розосереджено – у центральньо-східній частині Верхньоприп’ятської низовини та, через певну ареальну пустку, знову на її заході, що вказує на складні міграційні процеси. По-друге, мелоареали

мають різний обсяг: одні з них є більшими, інші – меншими, і при цьому менші підпорядковуються більшим, співпадаючи своїми ізомелами.

3.2. Мелодіалекти. Ця остання особливість дозволяє зробити методологічно важливий висновок, що різні за своєю величиною мелоареали в даному випадку вказують на мелодіалектні утворення трьох різних рівнів у рамках верхньопріп'ятської частини Західнополіської етнографічної області, а саме – на її етномузичні наддіалекти, діалекти та субдіалекти.

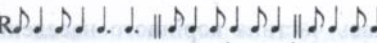
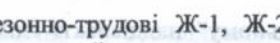
Наддіалектні утворення (які можна інакше назвати музично-етнографічними *районами* в системі етномузичного регіонування “краї – провінції – області”, запропонованій Б. Луканюком) у верхньопріп'ятській низовині визначають ареали найпоширенішого купальського мелотипу В, який побутує на сході та заході, але зовсім невідомий у її центральній частині, а також мелотипів “жнливо-голосіння” (ЖГ-1 – *V53₂, *^mR  ||, ЖГ-2 – V44₂, ^mR  ||) й обжинкових (Ж-1, Ж-2, Ж-3 – *V43₂, *^mR  ||), які опозиціонують один одному вздовж верхньої Прип'яті. Так визначаються три верхньопріп'ятські наддіалекти (етномузичні райони): “західний” (від Зах. Бугу до м. Ратне), “центральний” (від Ратного до оз. Люб'язь), “східний” (від Люб'язя і далі на схід). Основний масив останнього наддіалекту знаходиться за межами дослідженої території, тому детальніше ця зона в даній роботі не характеризується.

Усередині “західного” і “центрального” наддіалектів (районів) визначаються п'ять *діалектів* (або інакше етномузичних *округів*): два в першому – “надбужанський” і “вижівсько-турський”; три в другому – “самарсько-білоозерський”, “туріївсько-цирівський” та “стохідський”. Кожному з цих діалектів відповідає один або кілька ареалів обрядових мелотипів. Консервативні властивості притаманні “туріївсько-цирівському” округу (у трикутнику міст Ратне – Камінь-Каширський – Любешів), а також “надбужанському” із західної частини території. Для лівобережних сіл властиве занесення кількох форм із півдня, а також співіснування елементів верхньопріп'ятської та берестейської традицій.


Насамкінець, мелогеографія обрядових пісень дозволяє визначити найменші етномузичні територіальні утворення у Верхньопріп'ятській низовині – її музично-етнографічні *субдіалекти* або *околиці*. Так, у “надбужанському” діалекті є три субдіалекти – “забузький”, “пулемецький” і “шацький”; у всіх інших – по два: у “вижівсько-турському” – “вижівський” і “турський” (від оз. Турське), у “самарсько-білоозерському” – “самарський” і “білоозерський”, у “туріївсько-цирівському” – “туріївський” (від р. Турія) і “цирівський”, у “стохідському” – “середньостохідський” і “нижньостохідський”.

3.3. Мелогенеза пісенних типів розглядається на рівнях співвідношення консервативних (3.3.1) і трансформаційних (3.3.2) явищ та елементів.

3.3.1. Поряд із загальновідомими мелотипами, що поширились на теренах Верхньопріп'ятської низовини в локально своєрідних варіантах, тут побутують виключно місцеві форми, які або не мають аналогів зовні, або застосовуються деінде за відмінних обрядових обставин і не настільки інтенсивно. До перших належать типи: зимовий Г, весняні Ва-2, Ва-3 та рідкісний Ва-8 (*V6₃,

*^mR ), сезонно-трудо́ві Ж-1, Ж-2в, Ж-3; до других – дворядкові наспіви до обряду “водіння кози”, сезонно-трудо́ві СТ-1 і СТ-2, весільні передладканки ПЛ-2 (V55, ^mR ). Також локальну приналежність виявляють рідкісні весільні мелотипи хороводного характеру, компактно зосереджені на периферії; до центру низовини, як ці структури, так і кілька загальнопоширених ладканкових, не проникають.

3.3.2. Певною мірою про самодостатність верхньоприп'ятської традиції свідчать також ознаки трансформованості мелоформ. Насамперед це демонструє активну роль місцевої культури в контактних процесах на Західному Поліссі. В інших випадках існування різного роду видозмін і неузгодженостей, очевидно, спричинене певними внутрішніми етногенетичними процесами.

Наслідками цих процесів на функціональному рівні є міграція одних і тих самих форм із обряду в обряд, як наприклад, V53, V54, V57 чи V7 (34) із ^mR , а на структурному – “ланцюгове” поєднання рядків або парадоксальне фразування (за К. Квіткою), що, будучи відомим практично на всьому великопольському просторі, у верхньоприп'ятській традиції застосовується систематично та виявляється в кількох різновидах, визначених за місцем розташування цезури в композиції – на її початку, всередині та наприкінці. Очевидно, що такі нелогічні цезури виникли через поєднання в пісні різних за будовою словесного та музичного текстів, однак з часом це явище перейшло до розряду виконавського прийому та зустрічається вже масово і в творах із однорідними мелодико-поетичними складовими.

3.4. Етногенеза. Результати мелогеографічних та мелогенетичних дослідів можуть слугувати вихідною точкою для висунення загальних етногенетичних гіпотез. Для цього спершу визначаються основні напрямки етнокультурних процесів (3.4.1), що відбувалися на території Верхньоприп'ятської низовини, а відтак, узгодивши музично-діалектологічну інформацію з археологічними та історичними даними, дається їм історичне обґрунтування (3.4.2).

3.4.1. Найконсервативнішим у Верхньоприп'ятській низовині слід визнати “туріївсько-цирівський” діалект. Ареали властивих йому деяких мелотипів доповнюються знову на правобережжі Зах. Бугу; до того ж, західні терени зазнали значних впливів із південного (галицького) напрямку. У свою чергу лівобережжя (від м. Ратне і до оз. Люб'язь) знаходиться під впливом “туріївсько-цирівського” і “надбужанського” діалектів. Натомість із північного сходу на досліджувану територію частково проникає інший тип етномузичної культури, який за більшістю ознак чітко протиставляється всьому “центральному” верхньоприп'ятському наддіалекту.

3.4.2. Очевидно ці етномузичні процеси зумовлювалися відповідними історичними подіями. Попри активні міграційні процеси та часті спадкоємні зміни культурних груп на верхньоприп'ятській території, існує чимало ознак, які свідчать про консервативний устрій місцевої фольклорної традиції (принаймні в центральній зоні) та її довготривале формування в умовах відносної ізоляції.

У період зародження слов'янства Верхньоприп'ятська низовина виступає осередком розвитку зарубинецької та згодом празької культур. Після відходу на південь значної частини зарубинців та з появою на Поліссі гото-гепідів, у

“центральному” наддіалекті ізольовалася якась частина корінного населення, котра через 200 років долучилась до формування “дулібського союзу” племен (празької культури) та, зокрема, до колонізації Надбужжя. Згодом спільно з іншими місцевими племенами представники цього верхньоприп'ятського осередку відіграли важливу роль як під час великого розселення слов'ян, так і в процесі формування Галицько-Волинського князівства.

Визначені на території Верхньоприп'ятської низовини кордони музичних діалектів, очевидно, відображають етнокультурний поділ у межах співіснування племен дулібської федерації. Оскільки достеменно не з'ясовано досі, яким був повний склад цих племен і де вони локалізувались, можливо, у вирішенні цього питання можуть прислужитися дані етномузичної діалектології.

Висновки. Верхньоприп'ятська низовина, обрана фольклорною базою дисертаційного дослідження, становить значний інтерес для слов'янознавства взагалі й етномузичної славистики зокрема. У місцевому пісенному репертуарі лишили помітний слід найважливіші етнокультурні процеси, які з давніх часів мали місце на східноєвропейському просторі, зокрема ті, що стосуються періоду формування й активного розвитку слов'янських племен.

Попри очевидне відмирання місцевої традиційної етномузичної культури, тримірний дискриптивно-просторово-часовий аналіз отриманих результатів польового обстеження за методом “село в село” дозволяє реконструювати її ймовірно первісний стан, визначити властиві їй мелотипологічні, мелогеографічні, мелогенетичні характеристики та на цій підставі вийти на загальні проблеми етногенези.

У п'ятох основних обрядових жанрових циклах (календарних, сезонно-трудоваму та весільному) виявлено загалом 65 мелотипів, що вказує з одного боку на рівень розвитку місцевої традиції, а з іншого – на її особливий статус контактної зони на стику культур півночі та півдня, заходу і сходу. Переважна більшість пісенних типів виступає локальними варіантами галицько-володимирських, щонайменше чверть – невідомі для інших традицій або ж, принаймні, поширені тут набагато численніше.

Картографування кожного мелотипу зокрема виявило нерівномірність їх ареалів за обсягом, а також замкненість одних ізомел на території низовини та відкритість інших, що виходять за її межі. Різний обсяг мелоареалів дозволив здійснити діалектологічний поділ дослідженої фольклорної бази, визначити властиві їй три ієрархічно підпорядковані одиниці – наддіалекти/райони, діалекти/округи, субдіалекти/околиці. Водночас ареальна відкритість цих утворень показала, що Верхньоприп'ятська низовина, не зважаючи на свою фізико-географічну ізольованість, за етномузичними даними не являє собою окремого діалектного формування, а по суті є поділеною відкритими наддіалектами частиною західнополіської музично-етнографічної області як найближчої діалектної одиниці вищого рангу.

Про довготривалу історію формування та культивування місцевого обрядового репертуару свідчать деякі факти та прояви як консервативного, так і трансформаційного характеру. Консервативні риси виражаються в наявності кількох нових місцевих мелотипів із різних жанрів, а також багатьох різнови-

дів загальнопоширених побудов, трансформаційні – у своєрідному пристосуванні певних мелоформ і ритмічних структур (зокрема “обернений козачок”), а з типових виконавських композиційних прийомів – у “ланцюговому” поєднанні рядків.

Верхньоприп'ятська низовина в своїй ранній історії пережила кілька міграційних хвиль різного напрямку, насамперед – із заходу та півдня. При цьому її “центральний” наддіалект (особливо в правобережній частині), зазнавав мінімальних зовнішніх впливів, а, можливо, й навпаки – сам виступив активною консолідуючою силою, коли звідси відбувся спочатку сильний міграційний етнокультурний потік до басейну Шацьких озер (“надбужанський” діалект), а згодом – і на лівобережжя Прип'яті. Вочевидь, носіям цього наддіалекту судилося відіграти не менш важливу роль у процесах формування “дулібської федерації”, під час великого розселення слов'ян, а також в історичному становленні Галицько-Волинського князівства.

Безперечно, висловлені етногенетичні припущення потребують підтвердження кожною із споріднених історичних дисциплін. Об'єднання зусиль допоможе розкрити не одну тасмницю формування та розвитку етнокультурних спільнот, на основі яких утворився український етнос.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях:

1. Нелогічні цезурування у піснях Верхньоприп'ятської низовини // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: Наукові записки РДГУ / Гол. ред. В. Г. Виткалов. – Рівне, 2003. – Вип. 8. – С. 87–96.
2. Музичні діалекти Верхньоприп'ятської низовини та їх етнокультурний субстрат // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка та Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Серія: Мистецтвознавство. – 2005. – № 3 (15). – С. 88–93.
3. Жанровий склад верхньоприп'ятських обрядових пісень // Народна творчість та етнографія. – 2005. – № 4. – С. 60–65.
4. Полесский слепой музыкант Андриан Данилюк // Вопросы инструментоведения: Статьи и материалы Пятой Международной инструментоведческой конференции “Благодатовские чтения” / Отв. ред. И. В. Мацневский. – Санкт-Петербург: РИИИ, 2004. – Вып. 5. – Ч. 1. – С. 87–90.
5. Новітні етномузикознавчі дослідження на Західному Поліссі // Фольклористичні зошити / Упоряд. В. Ф. Давидюк. – Луцьк, 2004. – Вип. 8. Матеріали наукової конференції “Фольклор і сучасна культура”. – С. 139–149.
6. Сезонно-трудова цикл у пісенній традиції Верхньоприп'ятської низовини: жнива, “літо” // Етнокультурна спадщина Полісся / Ред.-упоряд. В. П. Ковальчук. – Рівне, 2004. – Вип. 5. – С. 153–175.
7. Весняні наспіви Верхньоприп'ятської низовини // Фольклористичні зошити / Ред.-упоряд. В. Ф. Давидюк. – Луцьк: Полісько-волинський народознавчий центр, 1999. – Вип. 2. – С. 65–74.

8. Типологія весільних наспівів Північно-Західного Полісся // Українська культура в іменах і дослідженнях: Наукові записки Рівненського державного інституту культури: У 2 вип. – Рівне, 1997. – Вип. 1. – С. 88–90.
9. Постові пісні Верхньоприп'ятського басейну // Народна музика Волині: 36. статей і матеріалів / Ред.-упоряд. О. С. Смоляк. – Кременець, 1998. – С. 67–71.
10. Вокальні мелотипи у верхньоприп'ятських волочебних обрядах // Музика та дія в традиційному фольклорі: 36. наук. пр. / Упоряд. В. М. Коваль, Б.-Ю. Янівський. – Львів, 2001. – С. 49–55.
11. Зимові мелоформи в народнопісенній культурі верхньоприп'ятського басейну // Поліссезнавство: наукові фольклорно-етнологічні та мистецтвознавчі студії / Упор. С. І. Шевчук. – Рівне: Волинські обереги, 2001. – С. 18–25.
12. Передладканка біля верхів'я Прип'яті // Україна: географічні проблеми сталого розвитку: 36. наук. праць у 4-х т. – Київ: ВГЛ "Обрії", 2004. – Т. 2. – С. 308.
13. Семискладовий жнивний мелотип у верхньоприп'ятській традиції // Науково-практична конференція до 125-річчя з дня народження К. В. Квітки: Тези доп. / Ред.-кол. Р. І. Дзвінка та ін. – Рівне, 2005. – С. 24–26.

Дискографія:

14. "На нашій юлојци": Традиційна музика Західного Полісся: [CD] / Етнічна музика України / Упоряд. Ю. П. Рибак. – Київ: Музика світу, 2004.

Рибак Ю.П. Обрядові пісні Верхньоприп'ятської низовини (мелотипологія – мелогеографія – культурогенеза). – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво. – Львівська державна музична академія ім. М. В. Лисенка, Міністерство культури і туризму України, Львів, 2005.

У дисертації досліджується компактний географічний район у складі Західнополіської етнографічної області – Верхньоприп'ятська низовина, яка вважається одним із найактивніших осередків формування слов'янської спільноти.

На основі аналізу питомих наспівів реконструюється автентична народнопісенна традиція, де у сформованій за локальним принципом жанровій сітці містяться численні загальновідомі, але своєрідно пристосовані та деякі рідкісні місцеві мелотипи. При цьому розглядається кожен із найрозвиненіших обрядових пісенних циклів, приурочених до календарних (зима, весна, літо), сезонно-трудова (жнина, польові та збиральницькі лісові роботи) і родинних (весілля) обставин.

У результаті мелогеографічних дослідів на верхньоприп'ятській території визначено три ієрархічно підпорядковані територіально-діалектологічні одиниці меншого рівня (наддіалект/район, діалект/округ, субдіалект/околиця). Музичні дані також засвідчують впливовий статус верхньоприп'ятського басейну

на тривалому етапі етногенези слов'янства, у чому активну роль відіграв консервативний осередок в епіцентрі низовини.

Ключові слова: Західне Полісся, обрядовий цикл, жанр, мелотип, мелогеографія, мелоареал, музичний діалект, мелогенеза, етнокультурогенеза.

Рыбак Ю.П. Обрядовые песни Верхнеприпятской низменности (мелотипология – мелогеография – культурогенезис). – Рукопись. Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.03 – Музыкальное искусство. – Львовская государственная музыкальная академия им. Н. В. Лысенко, Министерство культуры и туризма Украины, Львов, 2005.

Диссертация посвящена изучению компактного географического района в составе Западного Полесья – Верхнеприпятской низменности, расположенной на севере Волынской области. В большинстве исторических работ эта местность считается одной из наиболее активных зон формирования славянской общности.

Обрядовый песенный материал исследуется на нескольких уровнях – жанровом, типологическом, мелогеографическом. Вначале, исходя из музыкально-этнографических характеристик, реконструируется жанровая система песенного фольклора в локальной версии. Затем на уровне каждого из песенных циклов устанавливается свод наиболее характерных мелодических типов песен (главными критериями определения песенного типа являются культуро-жанровые признаки, объединённые единой ритмической основой формы музыкального периода и поэтического стиха, второстепенными – мелодическая линия и семантический состав стиха). И наконец, наиболее распространённые типы песен подлежат картографированию по тотальному принципу, на основе чего определяются ареалы их распространения, а из совокупности последних в итоге устанавливается диалектная структура исследуемой территории. Такой системный подход позволяет использовать полученные музыкальные данные для объяснения важнейших культурогенетических процессов, которые происходили в определённом этническом пространстве, и тем самым приблизиться к раскрытию важнейшей проблематики этногенезиса славян. В украинской этномузыкологии наиболее активно эта научная методика разработана представителями т.н. “львовской школы”: С. Людкевичем, К. Квиткой, В. Гошовским, Б. Луканюком, Ю. Сливинским, частично Ф. Колессой, Р. Гарасимчуком и др.

В сформированной по локальному принципу жанровой сетке на территории Верхнеприпятской низменности обнаружено множество своеобразно приспособленных распространённых, а также несколько местных песенных типов, что свидетельствует о консервативности данной традиции и наличии в ней множества архаических элементов. На уровне типологически-ареального анализа исследован каждый из развитых обрядовых песенных циклов, прикреплённых к важнейшим событиям народного календаря (зимний, весенний, летний), сезонно-трудового периода (жатвенный и др.), семейной жизни (свадебный), на основе чего определено 65 песенных форм, 5 из которых не были ранее описаны исследователями.

Мелогографические опыты позволили установить на верхнеприпятской территории три иерархически взаимоподчиненные диалектологические единицы меньшего порядка: свёрхдиалект/район, диалект/округа, субдиалект/окрестности. Таким образом удалось существенно дополнить бытующую в отечественной науке схему структурирования этнографических зон, согласно которой территориальное деление происходило не ниже уровня области. Кроме того, определены основные направления в движении этнокультурных потоков, соотносённых с историческими периодами появления и формирования в исследуемом регионе славянской общности. Во всех этих процессах немаловажную роль сыграл наиболее консервативный диалект в эпицентре Верхнеприпятской низменности.

Ключевые слова: Западное Полесье, обрядовый цикл, жанр, мелотип, мелогография, ареал, музыкальный диалект, мелогенезис, этнокультурогенезис.

Rybak Yuriy, Ritual songs of the Upper-Prypiat Lowland (melotypology – melogeography – cultural ethnogenesis). – Manuscript. Thesis for a candidate's degree by speciality 17.00.03 – Musical Art. – Mykola Lysenko Lviv State Academy of Music, Ministry of Culture and Tourism, Lviv, 2005.

This dissertation investigates the Upper-Prypiat Lowland, a compact geographical region in Western Polissya ethnographic area, which is considered one of the most active areas in the formation of Slavic communities.

The authentic folk singing tradition is reconstructed on the basis of collected native melodies and principles of a local genre system. There exists numerous well-known locally adapted as well as rare types of melotypes. Each of most developed cycles of the songs, including calendar (winter, spring, summer), seasonal-working (harvest-time, field and forest labor) and family (wedding) circumstances, are considered in this work.

As a result of the melogeographical study, on the Upper-Prypiat territory were defined three hierarchically subordinated territorial individual dialects of a smaller order: overdialect/district, dialect/neighbourhood, subdialect/environs. The musical data testify to the influential status of the Upper-Prypiat river basin for the longer stage of development of Slavs. The central parts of the Lowland was especially active in this process.

Key words: Western Polissya, cycle of the rites, melotype, melogeography, meloregion, musical dialect, melogenesis, cultural ethnogenesis.

Підписано до друку 19. 09. 2005 р. Формат 60х90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Зам. № 26.
Тираж 100 прим. Папір друкарський. Різограф.
Видавничий центр РДГУ. 33000, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12
тел. (0362) 26-48-83

АВ 64.970

Мист.

Мист